
Indhold:

Grønt ansvar og lysegrønne håb
Vær med i konkurrencen og vind præmier fra Emmerys
Ud i det blå i det røde og det grønne Århus
Naturen ind i byen
Æbleopskrift
Hvorfor grønne byer
Naturen det billige skidt
FO's Kulturkreds

Leder

Grønt ansvar og lysegrønne håb

Hvem har egentlige det grønne ansvar i vores by og samfund? Er det kommunen? Er det den enkelte person? Er det staten? Er det institutionerne? Når det kommer til stykket må vi nok alle erkende, at det er os selv personligt, der må tage ansvaret for vores egen mere eller mindre grønne livsstil - og vi må også vedgå vores grønne ansvar i de sammenhænge, vi bevæger os i, f.eks. på arbejdspladsen, i institutionen, i foreningen osv. På samme måde må vi i folkeoplysningen gøre vores til at fremme den grønne livsstil og debat. Frit Oplysningsforbund vil meget gerne være med til at give et skub til debatten, og vi får med en ny folkeoplysningslov endda ekstra midler til at gøre det. Ifølge det nye forslag til ny folkeoplysningslov skal mindst 10% af støtten gå til debatskabende og holdningsprægede aktiviteter. Når man går sig en tur i denne tid i Rådhusparken, kan man blive i godt humør af at hilse på alle de krokus, der myldrer op af jorden. Man bliver glad overrasket over at se den slags "grønne" overflod midt inde i en storby. Frit Oplysningsforbund ville ønske, der var langt flere af den slags overraskelser i vores by. Vi vil gerne opfordre Århus Byråd til at tænke nyt og tænke sjovt, når det gælder "det grønne". F.eks. kunne man lave Biblioteksparken om til en oplevelses- og dufthave med flere skulpturer af udgæet elmetræ til at klatre rundt på og krydderurter og duftblomster, der giver sansemæssige oplevelser og skaffer en masse flotte og spændende insekter til haven. Det er smukt med de grønne arealer ved Musikhuset, men hvorfor ikke gøre dem lidt mere spændende med f.eks. tågehaver eller spejlhaver især for børn og familier, som Bodil Kjær nævner her i bladet. Tågehaver, hvor der blæses tåge ud af dyser, pragtfuldt for børn at lege i en sommerdag - og spejlhaver, der som navnet siger er haver, med spejle placeret på strategiske steder, så det bliver en helt særlig oplevelse at vandre rundt i dem. På strøget og på pladser rundt omkring i byen kunne man placere en slags gymnastik-skulpturer af miljøvenlige materialer, som borgerne kunne bruge, når de kommer forbi - f.eks. på vej hjem fra arbejde. En skulptur kunne konstrueres så man ved brug af den forebygger musearm, en anden kunne forebygge rygskeer, en tredje kunne løsne infiltrationer i nakken osv. Vi vil gerne opfordre Århus Byråd til at tænke mere grønt, når de anlægger torve og pladser. Brosten er selvfølgelig et naturmateriale, men når vi siger grønt, mener vi også grønt for sjælen, dvs. der bør også tænkes på positive oplevelser, velvære og overraskelser for menneskene i brostensbyen.

Konkurrencen

Vind præmier fra Emmerys

Hvis du svarer rigtigt på spørgsmålene, deltager du i lodtrækningen om et gavekort på en brunch for to personer på Emmerys.

Hvilken af disse tre byer har arkitekt Bodil Kjær ikke boet i:

- 1) Islamabad
- 2) New York
- 3) Nuuk

Afleveres/sendes til

Frit Oplysningsforbund,
Guldsmedgade 25,
8000 Århus C.

Eller send svaret på e-mail: fo-info@fo-aarhus.dk

Send din besvarelse senest den 1. maj

Husk at skrive navn og adresse på kuponen.

Vinder af sidste nummers konkurrence:

Mariechen Fensbæk, Skødstrup

Svarene på konkurrencen i Nicolai nr.1 februar 2000

- 1) 10 år
- 2) Mellem 18 og 61 år.
- 3) Storm P.

Ud i det blå, i det røde og Det grønne Århus

Af Henning Spure Nielsen

Politisk har Århus været rødt i mands minde. Set under andre synsvinkler kan man med god ret betegne byen som grøn.

Byens fædre, hvem de end måtte være, valgte at slå sig ned i et smukt stykke natur ved å og bugt i et bakket og afvekslende landskab. Siden har slægtled efter slægtled af århusianere forstået at forvalte de naturgivne værdier på en sådan måde, at der også i vore dage kan slås på tromme for Århus som byen med de mange grønne kvaliteter. Ikke bare i udkantsområderne ved å, sø og strand kan den, der har lysten og viljen, komme i kontakt med den fri natur, men også i den indre by er der stadig åndehuller, som med grønne signaler forhindrer, at byboen alt for ofte ser rødt.

Borgerskabets glæder

Som vi ved fra det billede, Hunæus malte i 1862, var det en tradition, at borgerskabets København spadserede og lod sig se i stiveste puds på volden Store Bededags aften. I Århus var man langt færre, og et voldanlæg som det i hovedstaden havde man ikke, men lysten til i den lyse sommeraften at vise familien og måske også garderobens bedste stykker frem for venner og bekendte har man selvfølgelig haft, og så kunne man gå sig en tur på "Vejen bag om byen" eller spadsere lidt frem og tilbage på Skolebakken. Vejen bag om byen eller alléen var byens første ringvej, hvor nu allé gaderingen summer af travlhed, kunne man dengang færdes til den ene side og skiftende, åbne landskaber til den anden. Skolebakken lå klos op ad latinskolen og havde som en fint anlagt promenade bugten mod de vide havudsigter at byde på.

Byens grønne åndehuller

Uden for den gamle by lå "folddumperne", som oberst Høegh-Guldberg i 1825 lejede for

en længere årrække, og her opstod lidt efter lidt Vennelyst, som frem til 2. verdenskrig havde en sikker plads i århusianernes bevidsthed. Her var teater og arrangeret natur, og utallige er de arrangementer, som i tidens løb blev henlagt hertil. Med Fødselsstiftelsen og senere Universitetet fik Vennelyst sin naturlige fortsættelse i Universitetsparken, der senere i en grøn sammenhæng har nydt godt af, at fodfolk og artilleri lod sig flytte bort fra Århus. En anden grøn kile udgøres af Botanisk Have, som fra 1870 blev anlagt af Det Jydske Haveselskab som lejer af den gamle have ved Vesterport. Lejemålet ophørte 1911, og det blev derfor muligt i 1914 at flytte den secherske gård fra Lille Torv, der som "Borgmestergården" var blevet genrejst på Landsudstillingen 1909, til haven ved Viborgvej, hvor Den Gamle By så har kunnet lægge hus til hus og udvikle sig til det klenodie, vi kender i dag. Ved åen har Århus Mølle haft sin plads siden Arilds tid. Familien Weis kom til i 1846, og da mølleren i 1873 skænkede en grund til formålet, var museet i Mølleengen inden for rækkevidde. Det åbnede i 1877, og efter møllens flytning til Den Gamle By i 20'erne kunne kommunen i 1930 på det ledigblevne areal anlægge Mølleparken. Mindre kirkegårdsanlæg havde der i lange tider været ved både Domkirken og Frue Kirke. Senere var der kommet endnu en kirkegård til uden for Mindeport. I 1818 afløste en ny kirkegård på Brobjerg de gamle gravpladser, og det var først, da rådhusbyggeriet i 1930'ernes slutning gjorde det nødvendigt, at Søndre Kirkegård blev nedlagt. Rådhusparken lægger ikke skjul på sin oprindelse, og det gælder også den del af parken, som er kommet itil på den anden side af Frederiks Allé. Her bidrog militæret endnu en gang til Projekt Grøn By. Dragonkasernen blev lukket, men ridehus og officersbygning blev bevaret, samtidig med at byen fik sit musikhus, sit kongreshus - og om få år sit nye kunstmuseum. Turen ud i det grønne kunne fortsætte længe endnu. Til Friheden, Mindeparken, skovene og herregårdene mod syd. Til Brabrandssøen i vest. Og ikke mindst til de kendte og tidligere så populære udflugtsmål i Risskov. Men alt det må vente til en anden gang...! Måske vi ses i Friheden 1. maj. Her er der tradition for, at det røde og det grønne Århus mødes!

Naturen ind i byen

Af Henriette C. Andersen

Nicolai har besøgt Bodil Kjær, arkitekt MAA, som bor i hjertet af Århus og som arbejder for en grønnere midtby med mere natur. Bodil Kjær har rejst verden rundt i sit job som arkitekt og har boet mange år i London, New York, Boston og Washington – storbyer som er grønne og har meget natur.

Bodil Kjær har beviser på, at det kan lade sig gøre at have natur midt i byen mellem bygninger og biler. "I Århus siger man: "Vi er en stor by, så vi kan ikke have natur og planter i midtbyen", men det er jo ikke rigtigt", siger Bodil Kjær. Byens politikere og embedsmænd har været på studieture til andre europæiske byer, for at se, hvordan man har gjort der. Men Bodil Kjær mener, de sommetider kun får set på det rent formæssige. De burde studere de politiske processer omkring det at skabe en grøn by nærmere, for de er vigtigere end resultaterne. "Det er vigtigt at lære af de strategier, der er brugt andre steder. Her i byen lader de som om, de lytter til andres erfaringer, men de hører ikke efter. Hvis man kritiserer kommunen for ikke være ret langt fremme med en grøn midtby, siger de, at Århus, og Danmark i det hele taget, til gengæld er meget længere fremme på det miljømæssige område end man eksempelvis er i Sydeuropa. Efter min mening er der mere handling i de sydeuropæiske lande, selvom vi mener, at være overlegne i forhold til dem på alle områder. I Danmark ender mange ting i bureaukrati. Det virker som om, at

nogle af kommunens folk ikke har forstået at støvede beton storbyer er passé for længst ude i verden. Faktisk begyndte man allerede i 60'erne at tænke grønnere ude i verden, at tænke i og tale om økologi."

Idéer til en grønnere midtby

Mange synes, det går i den rigtige retning med en grøn midtby nu, hvor åen er blevet åbnet og bilerne er knapt så meget i centrum som tidligere. "Set med mine øjne er torvene og pladserne i midtbyen meget stiliserede og klassicistiske. Også å-åbningen er meget formel formet. Natur i midtbyen skal ikke kun være en park et sted", mener Bodil Kjær. Århus Kommune har i hvert fald ikke manglet forslag eller idéer til mere natur i midtbyen. Medlemmerne af Århus Midbys Beboerforening har i mange år udtrykt ønske om mere grønt og bedre luft, de har bedt om vegetation til forbedring af luften, men også til at nyde at se på, dufte til og opleve som noget levende, der kan gro og udvikle sig. Det er bl.a. som medlem af Midtbyens Beboerforening, Bodil Kjær har været med til i 1998 at stille forslag til Naturforvaltningen om, hvad man kan gøre for mere begrønning, forskønnelse og luftforbedring i midtbyen - på kommunens opfordring i øvrigt. På baggrund af mange henvendelser til Beboerforeningen, ønsker fra både beboere, erhversdrivende og gæster udefra, samt en rundspørge foretaget blandt midtbyens husstande, var der ønsker om, at omgivelserne i centrum skulle blødes op, gøres varmere, mere menneskelige, sundere og smukkere, i modsætning til de hårde, brutale og stenede omgivelser, som folk følte sig omgivet af. Det kom der i alt 29 konkrete forslag ud af. Udover flere buske, træer og klynger af pletter, var der eksempler som: parkeringspladser med træer som en åben skov, kravleplanter på hegnsgitre eller direkte på mindre interessante byggeriers facader, begrønning af ind- og udkørsler til parkeringskældre, Pustervig som dufthave, små perlende springvand, en lille tågehave, en spejlhave, murede højbede langs bygningers gadefacader, beplantning af nogle af trappeafsatsene ved Vadestedet, begrønning af stenskanalens sider og omgivelser og træer i midtterratterne på Nørreport. I det hele taget skulle man efter Bodil Kjær mening gøre mere ud af begrønning af mellemrum mellem bygninger, smøgerne og facaderne i byen. Og det kan sagtens lade sig gøre. Bodil Kjær har synlige beviser på det på sine mange dias taget rundt om i verden – smukke billeder af grønne storbyer, hvor der er gjort plads til både natur, mennesker, bygninger og biler.

Borgerindflydelse

Bodil Kjær har været medlem af følgegrupper og studiekredse omkring torvene og pladserne i midtbyen. Midtbyens Beboerforening har også været med i beslutningen. Skriftlige debatter har der været meget gang i, men ifølge Bodil Kjær har borgerdeltagelsen ikke været særlig anvendelig. "I Rotterdam har man et kæmpe glashus i gågaden med en åben kommuneinformation. Den er placeret, der hvor folk kommer og der er åbent dagligt - også om søndagen. Der er levende mennesker man kan tale med, man får en personlig kontakt med det samme og man er sikker på, at embedsmændene modtager det budskab, man gerne vil have dem til at lytte til." Sådan en åbenhed kunne vi godt have brugt i Århus omkring restaureringen af midtbyen, mener Bodil Kjær. "Som det er nu skal vi efter min mening acceptere det, vi har fået. De vil have åbne pladser her i byen, og så må naturen være et andet sted. F.eks. på tagene, opad facaderne og i smøgerne."

De bynære hvanearealer

Det seneste projekt, Bodil Kjær har deltaget i, er byplan-idékonkurrencen om de bynære havnearealer i Århus. Bodil Kjær har udarbejdet et forslag sammen med Matthew Priestman Architects fra London. Det er vel unødvendigt at nævne, at forslaget ville gøre

havnearealet grønnere? "I vores forslag forbandt vi området med grønne arealer. Og der skulle være forskellige slags natur i områderne - nogle med sand og andre områder med jord eller sten, som giver forskellige oplevelser og indtryk. Vi har også et kæmpe væksthuse med i planen, med plads til både natur, forretninger og service erhverv." Bodil Kjær synes ikke, det forslag, kommunen valgte at præmiere, er visionært. "Det er noget vi har set før. Vores byråd og administration synes ikke interesseret i fremtidsperspektiver. Det er som om vi generelt er blevet konservative i Danmark, vi tør ikke vælge noget helt nyt og anderledes. Det må vi så acceptere. Vi må samarbejde og bygge videre på det, der er besluttet. Hvis vores ønsker skal realiseres, må vi ikke sætte målene for højt", slutter Bodil Kjær. Der udarbejdes nu en grøn plan for midtbyen, så noget er på vej, som ser lovende ud - og nogle af idéerne kommer fra Midtbyens Beboerforening. Vi må så vente spændt på at se, hvor meget natur der kommer i Århus midtby.

Æbleopskrift - Bagte æbler med nøddeknas

Ingredienser:

4 (mad)æbler

30 gr. blødt smør

3 spsk. rørsukker

1 tsk. kanel

15 gr. smeltet smør

2 spsk. rasp

½ spsk. rørsukker

hakkede mandler eller cashew nødder (ca. 8 stk.)

Skræl og udhul æblerne. Rørs smør, sukker og kanel sammen, og fyld det i æblerne. Pensl dem med smeltet smør. Blands rasp, sukker og mandler og rul æblerne heri. Stil dem i et smurt ovnfast fad og bag æblerne i ca. 20 minutter ved 200 grader. Server dem varme. Serveres med flødeskum eller crème fraiche.

Opskriften er indsendt af

Birthe Vium Andersen, Frederiks Allé 62B, 8000 Århus C.

Hvorfor grønne byer

Af Sussie Pagh - midtbyens grønne guide

Forskningscentret for Skov & Landskab har gennemført en spørgeundersøgelse blandt mere end 2000 beboere i Sønderborg. Her svarede 90% at de prioriterede ren luft, træer, planter og græsarealer, mens møde med mennesker og adgang til cafeér havde en prioritet på mellem 40 og 50%.

Man kan derfor godt undre sig over, at der ikke er mere grønt i byerne, når det er her 85% af den danske befolkning bor, og tilbringer hovedparten af deres tid. Går man en tur i Marselisborgskoven eller i Risskov en søndag eftermiddag, hvor vejret er bare nogenlunde, møder man i hundredvis af mennesker på den skovtur, som man ellers troede, man skulle have for sig selv.

Grønt er velvære

At folk søger ud i det frønne væk fra byens larm og stress er ingen tilfældighed. Talrige undersøgelser både i udlandet og herhjemme viser, at grønt har stor indflydelse på vores velvære både psykisk og fysisk. Undersøgelser viser f.eks - at patienter på hospitaler

bliver hurtigere raske og klager mindre over personalet, hvis de har udsigt til noget frønt fra vinduerne - at ansatte som har udsigt til noget frønt er mere tilfredse med deres job og oplever deres job som mindre stressende - at udsigt til noget grønt ligefrem kan have en terapeutisk virkning og afhjælpe bl.a. angst og depression.

Grønt øger koncentrationsevnen

Man opererer ligefrem med et begreb som man kalder "horticulturel therapy". Man kan påvise, at folk der på en eller anden måde beskæftiger sig med dyrkning af planter, hvad enten det er blomster, træer eller grøntsager, øger deres koncentrationsevne, bliver mere selvsikre, mere opmærksomme og mere fleksible. Hertil kommer at planterne kan have en positiv effekt på byluften - "hvis de er mange nok". Planter omsætter CO2 til ilt via fotosyntesen og indendørs eksperimenter viser, at nogle planter er istand til at rense luften for benzen, formaldehyd, triklorethylen, ozon og småpartikler. Der er altså al mulig grund til at plante nogle flere planter i byen, og det er ikke kun kommunen som kan plante, men kan gøre meget selv. Lægger man f.eks. nakken tilbage herinde i Århus, vil man se, at der er mange tagterrasser - og tagterrasser kan laves til taghaver. Hvis flere altaner i byen var frodige, og hvis der kom krukker med blomster på gaden og ved vinduerne ville det give en helt anden by at færdes i. Tænk bare på det løft det giver med blomsterne under blomsterfestivalen. Rundt omkring i byer er der da også folk som løfter sten og finder små stykker jord, hvor de planter solsikker, asters, roser og meget andet, men der kunne godt være flere planter og blomster herinde i "stenørknen"

FO's kulturkreds

Aktiviteter

Ta' et par feriedage med blomster

Blomsterkranse, spiselige vilde planter, lægeplanter og blomsterkendskab. Brug en uge af din ferie på at arbejde med vilde blomster på mange forskellige måder og på at lære dem at kende. Det er bl.a. muligt at lære, hvordan man laver kranser og portpurier, og hvordan man anvender vilde planter som et festligt og vitaminrigt indslag i den daglige madlavning. Desuden vil forskellige konserveringsmetoder blive demonstreret, f.eks. tørring, presning og nedfrysning. En del af kurset vil foregå i naturen tæt ved byen, hvor man på hyggelig gåture indsamler blomster og planter, som skal anvendes på kurset. Der vil blive fortalt om lægeurter og alt efter interesse vil vi bruge tid på at lære navnene på de vilde blomster og deres familier at kende.

Materiale pris: kr. 125,-

32 timer 560/520

19804 19/5-21/5 og 27/5 9.00-15.25

Biolog Sussie Pagh Guldsmedgade 25

Den grønne have

Hvordan gør du din have miljøvenlig? Birte Buhl, Grøn Guide i Århus Syd, vil over tre aftner lægge op til idéer til haven. Haven er her helt bredt forstået og omfatter også potter i vindueskarmen, på altanen og terrassen. Ude i den lidt større have får du inspiration til, hvordan du holder ukrudtet nede, hvilke bunddækkeplanter, der er gode, hvilke planter, der tiltrækker de "gode" insekter og hvad med fuglekasser til havens fugle. Kompost hører selvfølgelig med til den miljøvenlige have.

Materialepris: kr. 25,- (til frø)

6 timer 150/125

19805 to 27/4, 4/5 og 11/5
Grøn Guide Birte Buhl Guldsmedgade 25

Glæden ved selv at lave ost

Har du lyst til at fremstille dine egne, økologiske oste, så skulle du tilmelde dig denne introduktionsaften, som er optakt til et kursus i ostefremstilling, som tilbydes til efteråret. Marianne Vasard Nielsen, Grøn Guide i Århus Vest, laver sine egne oste. Hun vil vise lysbilleder fra sit minimejeri og sin osteproduktion. Der vil være smagsprøver på de forskellige oste, Marianne fremstiller, og der serveres the/kaffe og hjemmebagte boller til. 60 kr.

19806 on 17/5 19.00-21.30
Grøn Guide Marianne Vasard Nielsen Badstuegade 9

Naturen det billige skidt

Af Henriette C. Andersen

Nicolai har fået en lille snak med Mogens Skjøth, som er endnu en spændende foredragsholder fra Frit Oplysningsforbunds foredragspakke.

Et af Mogens Skjøths foredrag hedder 'Naturen det billige skidt'. Men hvorfor nu det? "Det er et citat fra en gammel cirkusfamilie, der havde vinterlogi i Rold Skov. På et tidspunkt gik de konkurs og den gamle cirkusdirektør kiggede ud af vinduet og konstaterede tørt: Så, nu har vi kun naturen, det billige skidt, tilbage", fortæller Mogens Skjøth. "Den holdning findes der nok en rest af endnu. Men det er nu mere fordi citatet lyder morsomt og fængende, at jeg har valgt det til mit foredrag".

Ophavsmand til naturvejlederordningen

Mogens Skjøth er uddannet jurist og dramaturg. "I 1980 kom jeg tilbage til Århus efter 12 år med højskolearbejde. Jeg fandt ud af, at der var muligheder i arbejdet med at udvikle turismen. Jeg fandt på at parre turismen og naturen, som jeg havde set det gjort i udlandet. Vi kunne godt bruge en person, der kunne formidle naturen, så også de unge kunne få noget mere viden om naturen, noget mere respekt for den og nogle flere oplevelser i den. Der blev givet grønt lys til at søge midler til naturvejlederordningen og i 1982-83 startede de første 8 naturvejledere rundt omkring i Århus Amt. Nu er der ca. 250 naturvejledere fordelt i hele landet på naturskoler, hvor især skoleklasser, men også alle andre, kan opleve naturen på tæt hold. Det er blevet en stor succes og også turistbureauerne er glade for ordningen", siger Mogens Skjøth.

Modtagelsescentre for turister

Mogens Skjøth har selv arbejdet som guide siden 1949, så han kender branchen godt. Naturvejlederne kom hurtigt op at stå, men en anden af hans idéer er et eksempel på, at der kan gå lang tid fra idé til færdigt projekt "Jeg arbejdede videre med andre idéer, jeg også havde. Sportsturisme var en af dem og en anden var et modtagelsescenter eller besøgscenter for turister, der kom hertil. På sådan et center skulle de kunne finde alle de oplysninger, de havde brug for til en ferie tilpasset dem og deres familie. Man skulle kunne finde ud af, hvor man kunne windsurfe, campere, besøge museer m.m. og så bestille billetter, campingplads og alt det andet med det samme på centret Hver region i Jylland (der er 4) skulle have sådan et center, men i 1982 var den idé alt for stor. Nu skriver vi år 2000. Der er planer om et center i Skagen og et på Bornholm - og det første center af slagsen er ved at blive bygget på Samsø", slutter Mogens Skjøth, og ser ud til at være tilfreds med at se sine idéer blive til noget. Mogens Skjøth kan fortælle mange,

sjove anekdoter fra sin tid som guide. Han holder også andre foredrag, bl.a. et om humor.

Har du lyst til at høre mere om det eller andet fra FO's foredragspakke, er du velkommen til at ringe på tlf. 86126000.